

Posledný klasik

Ernest Zmeták – zberateľ (názov štúdie Pod značkou E. Z. Zberateľ – znalec – mecén)

Výstava predstavuje európsku architektúru ako predmet zobrazenia na papieri – kreslenú (delineata) a rytú v podobe grafík (sculpta). Mapuje predstavy o architektúre a jej obraz v 16. – 18. storočí v grafických listoch, kresbách, akvareloch, maľbách a v knižných ilustráciách. Materiál výstavy je rozdelený do tematických okruhov, ich hranice sú však plynulé. Prezentované diela odzrkadľujú charakter architektúry v danom období a jej funkcie pri vytváraní obrazu sveta. Pomáhajú nám vytvoriť si predstavu o jej vnímaní z pohľadu tvorcov v minulosti i o poslanstve určenom vtedajšiemu i dnešnému divákovi.

Architektúra, jeden zo znakov civilizácie od jej počiatkov, spoluvytvára náš svet a jej vnímanie ovplyvňuje aj obraz o ňom. Približne od 15. storočia začína byť širšie reflektovaná a zároveň vzrastá jej uplatnenie v ďalších sférach výtvarnej tvorby. Renesancia totiž priniesla znovuoživenie kánonu antických architektonických rádo, ktoré sa stali základom vokabulára celého novovekého staviteľstva. Všemocnosť kánonov a geometrických foriem sa prejavila všade: od obytných, sakrálnych alebo úžitkových stavieb, cez budovanie pevností a urbanistických regulácií až po úpravu záhrad. Touto rečou však architektúra nehovorí len na fasádach a smerom navonok, ale aj dovnútra: spoluvytvára základné členenie interiérov, ich výzdobu, zariadenie až po nábytok.

„Architektúra“ v tomto širšom význame slova bola takmer všadeprítomná. Je samotným objektom, jeho konštrukciou i dekoráciou. Novou vrstvou v jej vnímaní a „ovocím“ tejto reflexie je prístup k architektúre ako predmetu zobrazovania, pričom takto vznikajúca „papierová architektúra“ je najviac šírená v dielach grafického umenia. Prednosťou je prezentovanie rôznych polôh a funkcií samotnej architektúry, ale aj jej vnímania z pohľadu maliara či grafika. Architektúra kreslená (delineata), prípadne maľovaná (picta), ale najmä rytá (sculpta) odlišuje zobrazovanie „kamennej architektúry“ i jej reflexie v teoretickej rovine, zahŕňa návrhy ako architektúru tvoriť, ale prináša aj pohľady do minulosti, v akých podobách vznikala.

Prostredníctvom knižných vydaní ilustrovaných teoretických traktátov sú významne zastúpené aj práce samotných architektov (Sebastiano Serlio, Jacopo Barozzi da Vignola, Andrea Palladio, Vincenzo Scamozzi, Joseph Furtenbach st., Leonhard Christoph Sturm, Andrea Pozzo). Veľký priestor tvorivej slobode a experimentom poskytovala efemérna, t. j. dočasná architektúra, či už v podobe divadelných dekorácií – budujúcich priestor iluzívnou architektúrou, ale i architektúry triumfálnej alebo funerálnej (castra doloris), prípadne tvorenej pre iné príležitosti. Napokon sú to čisté fantázie umelcov (architectura ideata a capriccio), v ktorých sa architektúra neraz stáva smelou vizuálnou kreáciou.

Výstava prezentuje vyše 200 diel z 11 slovenských zbierok: Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici; Slovenské národné múzeum – Historické múzeum v Bratislave; Slovenské národné múzeum – Múzeum Červený Kameň; Galéria umenia v Nových Zámkoch; Magistrát mesta Sered'; Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne, Čaplovičova knižnica; Slovenský národný archív v Bratislave; Múzeum vo Svätom Antone; Univerzitná knižnica v Bratislave; Východoslovenské múzeum v Košiciach; Západoslovenské múzeum v Trnave a Slovenskej národnej galérie, pričom z domovskej zbierky pochádza aj najviac diel. Viac ako 150 grafických listov dopĺňa takmer 20 kresieb, resp. akvarelov, 10 obrazov a aj väčšie množstvo kníh, zastupujúcich teoretické práce architektov s množstvom ďalších ilustrácií. K výstave vychádza plnofarebný katalóg s množstvom informácií a reprodukciami 75 diel. Materiál je rozdelený do 18 tematických okruhov, ktorých hranice sú však plynulé, okruhy sa vzájomne dopĺňajú a prestupujú.

Vystavené diela viac-menej vedome odzrkadľujú naratívny charakter architektúry a jej funkcie pri vytváraní obrazu sveta. Papierová architektúra nám tak môže pomôcť vytvoriť si predstavu o jeho vnímaní z pohľadu tvorcov i o poslanstve určenom divákovi. A vďaka jej rozšíreniu v grafickom médiu Architectura delineata et sculpta inšpiruje aj dnes.

Kurátor výstavy: Martin Čičo